

Adroddiad Archwilio'r Datganiadau Ariannol **Cyngor Sir Ynys Môn**

Blwyddyn archwilio: 2015-16

Cyhoeddwyd: Medi 2016

Cyfeirnod y ddogfen: 514A2016

Statws yr adroddiad

Paratowyd y ddogfen hon gan Deloitte LLP ar ran yr Archwilydd Cyffredinol.

Os ceir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon at Swyddfa Archwilio Cymru yn info.officer@audit.wales.

Roedd tîm Deloitte a gyflawnodd y gwaith yn cynnwys Ian Howse - Partner Ymgysylltu, Clare Edge - Rheolwr Ymgysylltu a Domantas Vaicekonis - Arweinydd y Tîm.

Cynnwys

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn bwriadu cyhoeddi adroddiad archwilio diamed ar eich datganiadau ariannol. Mae rhai materion i'w dwyn i'ch sylw cyn iddynt gael eu cymeradwyo.

Adroddiad cryno

Cyflwyniad	4
Statws yr archwiliad	4
Adroddiad archwilio arfaethedig	5
Materion arwyddocaol sy'n deillio o'r archwiliad	9
Annibyniaeth a gwrthrychedd	9

Atodiadau

Llythyr Sylwadau Drafft	10
Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Gyngor Sir Ynys Môn.	13
Crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu atynt	15
Argymhellion yn deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2015-16	19
Argymhellion sy'n ymwneud ag ystadau sy'n deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2015-16	26

Adroddiad cryno

Cyflwyniad

1. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gyfrifol am roi barn ynghylch pa un a yw'r datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2016 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny.
2. Nid ydym yn ceisio cael sicrwydd llwyr bod y datganiadau ariannol wedi'u datgan yn gywir, ond rydym yn mabwysiadu'r cysyniad o berthnasedd. Wrth gynllunio a chynnal yr archwiliad, rydym yn ceisio nodi camddatganiadau perthnasol yn eich datganiadau ariannol, hynny yw, y rhai hynny a allai gamarwain rhywun sy'n darllen y cyfrifon.
3. Y symiau meintiol a ddefnyddiwn i farnu bod camddatganiadau o'r fath yn berthnasol i Gyngor Sir Ynys Môn yw £4.4m. Gall materion ansoddol penodol megis gofynion cyfreithiol a rheoliadol a sensitifrwydd gwleidyddol hefyd bennu p'un a fernir bod eitem yn berthnasol ai peidio.
4. Mae Safon Archwilio Ryngwladol (ISA) 260 yn ei gwneud yn ofynnol i ni gofnodi rhai materion sy'n deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu corff mewn da bryd i gymryd camau priodol.
5. Mae'r adroddiad hwn yn nodi, i'w hystyried, y materion sy'n deillio o'r archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2015-16, y mae angen cyflwyno adroddiad arnynt o dan ISA 260

Statws yr archwiliad

6. Gwnaethom dderbyn y datganiadau ariannol drafft ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2016 ar 30 Mehefin 2016 ac rydym erbyn hyn wedi cwblhau'r gwaith archwilio i raddau helaeth. Ar y dyddiad y cyflwynwyd yr adroddiad hwn, roedd y canlynol heb eu cwblhau:
 - a. Cwblhau'r gwaith o brofi o ran yr eitemau ar ein rhestr archwilio i'w cymryd, gan gynnwys tystiolaeth i gefnogi bodolaeth a pherchnogaeth tri o asedau seilwaith chyfanswm o £5,336;
 - b. Cwblhau'r broses o adolygu ansawdd Partner ac yn annibynnol; a
 - c. Derbyn llythyr cynrychiolaeth.
7. Rydym yn cyflwyno adroddiad i chi ar y materion mwyaf arwyddocaol sy'n deillio o'r archwiliad, y credwn y dylech eu hystyried cyn cymeradwyo'r datganiadau ariannol. Mae tîm yr archwiliad eisoes wedi trafod y materion hyn gyda Swyddog S.151 a Dirprwy Swyddog S.151.

Adroddiad archwilio arfaethedig

8. Ar yr amod bod y gwaith sydd heb ei gwblhau'n cael ei gwblhau'n foddhaol, bwriad yr Archwilydd Cyffredinol yw cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar y datganiadau ariannol unwaith y byddwch wedi darparu Llythyr Sylwadau i ni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn **Atodiad 1**.
9. Nodir yr adroddiad archwilio arfaethedig yn **Atodiad 2**.

Materion arwyddocaol sy'n deillio o'r archwiliad

Camddatganiadau nas cywirwyd

Ni nodwyd unrhyw gamddatganiadau yn y datganiadau ariannol, sy'n parhau heb eu cywiro.

Camddatganiadau a gywirwyd

10. Mae yna gamddatganiadau a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol. Nodir y rhain, ynghyd ag esboniadau, yn **Atodiad 3**.

Risgiau Sylweddol

11. Yn ein Cynllun Archwilio Ariannol, nodwyd gwybodaeth am y risgiau archwilio sylweddol a ddynodwyd yn ystod ein proses gynllunio. Mae'r tabl isod yn nodi canlyniad ein gweithdrefnau archwilio gyda golwg ar y risgiau hynny. Rydym wedi cynnal ein harchwiliad yn unol â'r Cynllun Archwilio Ariannol.

Risg	Ymateb arfaethedig i'r archwiliad
<p>Rheolwyr yn gwrth-wneud rheolaethau</p> <p>Mae'r risg bod rheolwyr yn gwrth-wneud rheolaethau'n bresennol ym mhob endid. Oherwydd y ffordd anrhagweladwy y gallai gwrth-wneud o'r fath ddigwydd, mae'n cael ei weld yn risg sylweddol [ISA 240.31-33].</p>	<p>Rydym yn parhau i brofi cofnodion y dyddlyfr. Serch hynny, dyma'r gweithdrefnau y bydd y tîm archwilio'n eu cyflawni:</p> <ul style="list-style-type: none">• profi pa mor briodol yw cofnodion y dyddlyfr ac addasiadau eraill sydd wedi'u gwneud wrth baratoi'r datganiadau ariannol gan ddefnyddio dulliau dadansoddi data manylach i ddadansoddi holl gynnwys y dyddlyfr i weld a oes nodweddion o ddiddordeb archwilio;• profi dyluniad a gweithrediad rheolaethau ar gofnodion y dyddlyfr i'r cyfrifyfr ariannol;• profi pa mor briodol yw amcangyfrifon cyfrifyddu ar gyfer tueddiadau; a• gwerthuso'r rhesymwaith dros unrhyw drafodion o sylwedd y tu allan i gwrs arferol y busnes, gan gynnwys y rheini gyda phartïon cysylltiedig. <p>Gweler Atodiad 3 a Atodiad 4 am y darganfyddiadau o'r archwiliad.</p>
<p>Cyflawnder a chydabod incwm grant</p> <p>Rydym wedi nodi bod cyflawnder a chydabod incwm grant yn risg sylweddol oherwydd bod angen defnyddio crebwyll rheolwyr wrth gydnabod incwm grant, gan gynnwys penderfynu a oes amodau ynghlwm wrth grant ac a yw'r rheini wedi'u cyflawni er mwyn gallu ei gydnabod.</p> <p>Mae dau fath o incwm grant sydd yn ein barn ni'n berthnasol i'r risg hon, sef grantiau referniw penodol a grantiau a chyfraniadau cyfalaf.</p>	<p>Dyma'r gweithdrefnau a ddilynwyd gan y tîm archwilio:</p> <ul style="list-style-type: none">• cynnal profion manwl ar incwm grant i wirio bod cydnabod yr incwm yn adlewyrchu'n gywir reolau'r cynllun grant, bod yr haeddiant yn gyson â'r hawliad drafft neu'r hawliad terfynol, a bod balans cyfrif rheoli'r grant wedi'i gysoni'n briodol;• adolygu a dilysu'r ohebiaeth sy'n berthnasol i grantiau penodol a'i chymharu â thriniaeth gyfrifyddu'r Cyngor;• profi dyluniad a gweithrediad y rheolaethau sy'n berthnasol i gydnabod incwm grant. <p>Boddhaol,</p>

Risg

Rhwymedigaethau pensiwn

Mae gan y Cyngor rhwymedigaeth net berthnasol gyda golwg ar ei atebolrwydd am bensiynau ar y fantolen, a seilir y cyfrifo ar gyfer hynny ar gyfres o farnau actwaraidd.

Gwelwyd gwallau yn nata'r cyfrifiad sy'n sail i'r ffigur a roddir ar gyfer y rhwymedigaeth pensiwn net yng nghyfrifon y Cyngor yn 2012-13, 2013-14 a 2014-15 lle na roddodd y Cyngor ddigon o wybodaeth yn brydlon i Gronfa Bensiwn Gwynedd am symudiadau gweithwyr a newidiadau i rolau.

Mae risg nad yw'r data am aelodaeth a roddwyd i'r actwari i'w defnyddio i baratoi'r datgeliadau blynyddol o dan Safon Cyfrifyddu Rhyngwladol 19 (Buddiannau i Gyflogeion) yn ddigon cadarn. Serch hynny, nodwn na chafwyd adroddiad am yr un broblem o ran y rhwymedigaeth gyffredinol a ddatgelwyd yn natganiad y cyfrifon.

Ymateb arfaethedig i'r archwiliad

Dyma'r gweithdrefnau a ddilynwyd gan y tîm archwilio:

- cael prisiad IAS19 ar 31 Mawrth 2016, a gofyn i arbenigwyr ein helpu i adolygu a phrofi pa mor briodol oedd sylfeini prisio IAS19, y tybiaethau a'r datgeliadau yn y datganiad ariannol;
- deall a chadarnhau'r ymarfer a gwblhawyd gan staff y Cyngor i adolygu cywirdeb y data a ddarparwyd ar gyfer yr actwari, ac ystyried a allwn fod yn sicr eu bod yn gywir ac yn gyflawn.

Bodddhaol.

Risg

Cymhorthdal y Cyfrif Refeniw Tai – talu am ymadael

Sefydlwyd system y Cymhorthdal i ddechrau i alluogi Llywodraeth y Deyrnas Unedig i bennu'r symiau sydd eu hangen ar awdurdodai tai lleol ar gyfer eu heiddo tai a gweld a oedd angen iddynt gael cymorth ar ffurf cymhorthdal gan y llywodraeth ganolog.

Seilir y cymhorthdal blynyddol ar fformwla a phetai'r gwariant yn fwy na'r incwm tybiedig byddai Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn talu cymhorthdal i wneud iawn am y diffyg. Petai'r gwariant yn llai, byddai'r awdurdod tai lleol yn talu'r gweddill i Lywodraeth y Deyrnas Unedig, a elwir yn gymhorthdal negatif. Dros gyfnod, mae'r drefn wedi golygu bod pob un o'r 11 awdurdod tai lleol yng Nghymru'n talu cymhorthdal negatif.

Cafwyd cytundeb ariannol rhwng Gweinidogion Cymru a Thrysorlys Ei Mawrhydi ym mis Mehefin 2013, a oedd yn golygu bod awdurdodai tai lleol yng Nghymru gallu ymadael â'r Cynllun. Fel rhan o'r cytundeb, roedd yn rhaid i'r un-ar-ddeg awdurdod tai lleol dalu am ymadael â'r system gymhorthdal.

Cafodd y Cyngor fenthyc tua £21.2m gan y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus ar 2 Ebrill 2015 a'r benthyciad hwnnw i aeddfedu ymhen 30 mlynedd. Defnyddiwyd hwn i dalu i'r llywodraeth a dileu'r cymorthdaliadau negatif. Bu'n rhaid i'r Cyngor baratoi cynllun 30 mlynedd cyn talu i ymadael ac mae gofyn diweddar hwn bob blwyddyn,

Ymateb arfaethedig i'r archwiliad

Dyma'r gweithdrefnau a ddilynwyd gan y tîm archwilio:

- adolygu'r ddeddfwriaeth alluogi a basiwyd gan Lywodraeth Cymru;
- cael prawf bod y Cyngor a'r Weithrediaeth wedi ystyried a chymeradwyo'r tâl ymadael;
- gweld cytundeb Cymhorthdal y Cyfrif Refeniw Tai gwirfoddol a lofnodwyd gan y Cyngor a Llywodraeth Cymru;
- gweld y cytundeb benthyciad â'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus a hwnnw wedi'i lofnodi;
- profi pa mor briodol yw'r holl gofnodion cyfrifyddu i sicrhau eu bod yn gyson â chod ymarfer CIPFA ar gyfrifyddu awdurdodau lleol, a bod y datgeliadau cysylltiedig yn y datganiad cyfrifon yn gywir.

Bodddhaol.

Materion sylweddol eraill sy'n deillio o'r archwiliad

12. Fel rhan o'r archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion ansoddol a meintiol sy'n berthnasol i'r cyfrifon ac yn cyflwyno adroddiad i chi ar unrhyw faterion sylweddol sy'n codi. Roedd rhai materion yn codi yn y meysydd hyn eleni:
 - **Nid oes gennym unrhyw bryderon ynglŷn ag agweddau ansoddol ar eich arferion cyfrifyddu a'ch proses o gyflwyno adroddiadau ariannol.** Serch hynny, canfuom y gallai gwella ansawdd ac amseroldeb rhywfaint o'r dystiolaeth archwilio ategol ac rydym wedi cynnwys argymhelliad at y perwyl hwn yn Atodiad 4. Daethom i'r casgliad bod y polisïau a'r amcangyfrifon cyfrifyddu yn briodol a bod datgeliadau'r datganiadau ariannol yn ddiuedd, yn deg ac yn glir.
 - **Ni ddaethom ar draws unrhyw anawsterau sylweddol yn ystod yr archwiliad.**
 - **Ni thrafodwyd ac ni hysbyswyd y rheolwyr am unrhyw faterion sylweddol y mae angen i ni eich hysbysu amdanynt.**
 - **Nid oes unrhyw faterion eraill sy'n arwyddocaol i'r gwaith o oruchwylio'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol y mae angen i ni eich hysbysu chi amdanynt**
 - **Ni nodwyd gwendidau perthnasol yn eich rheolaethau mewnol, er inni nodi sawl maes lle y byddai modd gwella'r rheolaeth.** Mae'r rhain wedi'u cynnwys yn [Atodiad 4](#).
 - **Nid oes unrhyw faterion eraill y mae'n ofynnol iddynt, yn ôl safonau archwilio, gael eu cyfleu i'r sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu.**
13. Mae'r argymhellion sy'n deillio o'n gwaith archwilio ariannol yn [Atodiad 4](#). Mae'r rheolwyr wedi ymateb iddynt a byddwn yn gwneud gwaith dilynol arnynt yn ystod archwiliad y flwyddyn nesaf. Os bydd unrhyw gamau gweithredu yn weddill, byddwn yn parhau i fonitro cynnydd ac yn adrodd arno yn ein hadroddiad y flwyddyn nesaf.

Annibyniaeth a gwrthrychedd

14. Fel rhan o'r broses derfynol, mae'n ofynnol i ni roi sylwadau i chi ynghylch ein hannibyniaeth.
15. Rydym wedi cydymffurfio â safonau moesegol ac yn ein barn broffesiynol, rydym yn annibynnol ac ni chaiff ein gwrthrychedd ei beryglu. Nid oes unrhyw gyberthnasau rhwng Swyddfa Archwilio Cymru a Deloitte a Chyngor Sir Ynys Môn sy'n effeithio ar ein gwrthrychedd a'n hannibyniaeth yn ein barn ni.

Atodiad 1

Llythyr Sylwadau Drafft

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

27 Medi 2016

Sylwadau yn ymwneud â datganiadau ariannol 2015-16

Darperir y llythyr hwn mewn perthynas â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2016 er mwyn mynegi barn ar ba mor wir a theg ydynt.

Rydym yn cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, ar ôl cynnal ymchwiliadau a oedd yn ddigonol yn ein barn ni, y gallwn wneud y sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau rheolwyr

Cyfrifoldebau

Rydym wedi cyflawni ein cyfrifoldebau o ran y canlynol:

- Paratoi'r datganiadau ariannol yn unol â'r gofynion deddfwriaethol a Chod Ymarfer CIPFA ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol; yn benodol bod y datganiadau ariannol yn rhoi darlun cywir a theg yn unol â hynny.
- Cynllunio, gweithredu, cynnal ac adolygu trefniadau rheolaeth fewnol er mwyn atal a chanfod twyll a gwallau

Gwybodaeth a roddwyd

Rydym wedi rhoi'r canlynol ichi:

- Mynediad llawn i'r canlynol:
 - yr holl wybodaeth rydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i'r broses o baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;
 - gwybodaeth ychwanegol y gwnaethoch ofyn amdani at ddiben yr archwiliad;
 - mynediad anghyfyngedig i staff yr oedd yn angenrheidiol, yn eich barn chi, inni gael tystiolaeth archwilio ganddynt

-
- Canlyniadau ein hasesiad o'r risg y gall y datganiadau ariannol fod wedi eu camddatgan mewn modd perthnasol o ganlyniad i dwyll.
 - Ein gwybodaeth am dwyll neu dwyll a amheuir rydym yn ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Gyngor Sir Ynys Môn ac yn ymwneud â:
 - rheolwyr;
 - cyflogeion sydd â rolau pwysig yng nghyd-destun rheolaeth fewnol; neu
 - eraill lle gallai'r twyll effeithio mewn ffordd berthnasol ar y datganiadau ariannol.
 - Ein gwybodaeth am unrhyw honiadau o dwyll, neu dwyll a amheuir, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a roddwyd i ni gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill.
 - Ein gwybodaeth am bob achos hysbys neu achos a amheuir o ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol.
 - Manylion yr holl bartïon cysylltiedig a'r holl gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig rydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau ar y datganiad ariannol

Cofnodwyd pob trafodyn, ased a rhwymedigaeth yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r rhagdybiaethau arwyddocaol a ddefnyddiwyd i wneud amcangyfrifon cyfrifyddu, gan gynnwys y rheini a fesurwyd ar werth teg, yn rhesymol.

Cyfrifwyd yn briodol am gydberthnasau a thrafodion partïon cysylltiedig ac fe'u datgelwyd yn briodol.

Addaswyd ar gyfer pob digwyddiad neu datgelwyd pob digwyddiad a ddigwyddodd ar ôl y dyddiad adrodd y mae angen ei addasu neu ei ddatgelu.

Datgelwyd pob achos gwirioneddol neu bosibl hysbys o ymgyfreitha a hawliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol i'r archwilydd, a chyfrifwyd amdanynt a'u datgelu yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol. Mae effeithiau'r camddatganiadau nas cywirwyd a nodwyd yn ystod yr archwiliad yn amherthnasol, yn unigol a chyda'i gilydd, i'r datganiadau ariannol cyfan.

Sylwadau gan y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu

Cydnabyddwn fod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi eu trafod â ni.

Cydnabyddwn ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol cywir a theg yn unol â'r fframwaith cyflwyno adroddiadau ariannol perthnasol. Cymeradwywyd y datganiadau ariannol gan Gyngor Sir Ynys Môn ar 27 Medi 2016.

Rydym yn cadarnhau ein bod wedi cymryd yr holl gamau y dylem fod wedi'u cymryd i sicrhau ein bod yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac i sicrhau bod yr wybodaeth honno wedi'i throsglwyddo i chi. Rydym yn cadarnhau, hyd y gwyddom, nad oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad ydych yn ymwybodol ohoni.

Llofnodwyd gan:

Marc Jones

Swyddog S.151

Cyngor Sir Ynys Môn

Dyddiad:

Llofnodwyd gan:

Swyddog neu Aelod sy'n llofnodi ar ran a rhai â chyfrifoldeb dros lywodraethiant

Dyddiad:

Atodiad 2

Adroddiad archwilio arfaethedig yr Archwilydd Cyffredinol i Gyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru i Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Rwyf wedi archwilio datganiadau cyfrifyddu a nodiadau cysylltiedig Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2016 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys Datganiad Symudiadau'r Gronfa Wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen a'r Datganiad Llif Arian.

Y fframwaith adrodd ariannol sydd wedi'i roi ar waith wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r Cod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2015-16 sydd wedi'u seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (IFRSs).

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol ac Archwilydd Cyffredinol Cymru

Fel y'i hesbonnir yn llawnach yn Y Datganiad Cyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon, y swyddog ariannol cyfrifol sy'n gyfrifol am baratoi'r datganiad cyfrifon sy'n rhoi darlun gwir a theg.

Fy nghyfrifoldeb i yw archwilio'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Cyfrifyddu Rhyngwladol (y Deyrnas Unedig ac Iwerddon). Mae'r safonau hynny'n ei gwneud yn ofynnol imi gydymffurfio â Safonau Moesegol y Cyngor Adrodd Ariannol i Archwilydd.

Cwmpas yr archwiliad o'r datganiadau cyfrifyddu

Mae archwiliad yn golygu cael digon o dystiolaeth am y symiau a'r datgeliadau yn y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig i roi sicrwydd rhesymol nad yw'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn cynnwys camddatganiad perthnasol, boed hynny drwy dwyll neu wall. Mae hyn yn cynnwys asesu: a yw'r polisïau cyfrifyddu'n briodol i amgylchiadau Cyngor Sir Ynys Môn ac wedi'u rhoi ar waith yn gyson a'u datgelu'n ddigonol; pa mor resymol yw'r amcangyfrifon cyfrifyddu arwyddocaol gan y swyddog ariannol cyfrifol, a'r ffordd y cyflwynir y datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig yn gyffredinol.

At hynny, darllenais yr holl wybodaeth ariannol ac anariannol yn yr Adroddiad Naratif i nodi anghysonderau perthnasol â'r datganiadau cyfrifyddu a archwiliwyd a'r nodiadau cysylltiedig a nodi unrhyw wybodaeth sy'n ymddangosiadol anghywir o ran perthnasedd neu'n berthnasol o anghyson, ar sail y wybodaeth a gafwyd gennyf yn ystod cyflawni'r archwiliad. Os byddaf yn dod yn ymwybodol o unrhyw gamddatganiadau perthnasol ymddangosiadol, byddaf yn ystyried y goblygiadau ar gyfer fy adroddiad.

Barn am ddatganiadau cyfrifyddu Cyngor Sir Ynys Môn

Yn fy marn i, mae'r datganiadau cyfrifyddu a nodiadau cysylltiedig:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2016 a'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; a'u bod
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â Chod Cyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2015-16.

Barn am faterion eraill

Yn fy marn i, mae'r wybodaeth yn yr Adroddiad Naratif yn gyson â'r datganiadau cyfrifyddu a'r nodiadau cysylltiedig.

Materion y byddaf yn adrodd amdanynt drwy eithriad

Nid oes gennyf ddim i adrodd amdano wrthyich yng nghyswllt y materion a ganlyn, y byddaf yn adrodd amdanynt wrthyich, os, yn fy marn i:

- nad oes cofnodion cyfrifyddu digonol wedi'u cadw;
- nad yw'r datganiadau cyfrifyddu'n gytûn â'r cofnodion a'r datganiadau cyfrifyddu; neu
- nad wyf wedi cael yr holl wybodaeth a'r esboniadau sy'n ofynnol gennyf ar gyfer fy archwiliad;
- nad yw'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cydymffurfio â'r canllawiau.

Tystysgrif cwblhau'r archwiliad

Rwy'n tystio fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ar gyfer ac ar ran
Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
30 Medi 2016

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Atodiad 3

Crynodeb o'r cywiriadau a wnaed i'r datganiadau ariannol drafft y dylid tynnu sylw'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu atynt

Yn ystod ein harchwiliad, gwelwyd y camddatganiadau a ganlyn a gywirwyd gan y rheolwyr, ond yr ystyriwn y dylid tynnu eich sylw atynt gan eu bod yn berthnasol i'ch cyfrifoldebau mewn perthynas â'r broses o gyflwyno adroddiadau ariannol

	Natur y cywiriad	DIGC Dr	DIGC Cr	M Dr	M Cr
1	Ymrwymiad cyfalaf Gwelsom fod yr ymrwymiad cyfalaf yn nodyn 16 ar gyfer Ffordd Gyswllt Llangefni wedi'i orddatgan £622,423 gan fod cyfrif am hwn hefyd yn yr asedau a ddelir ar gyfer adeiladu.	amh	amh	amh	amh
2	Prisio garejys Ailbrisiwyd garejys gan ddefnyddio arenillion uwch - gwerth wedi gostwng yn sylweddol, bydd angen newid hwn yn Cyfriflyfr Cyffredinol gan ei ostwng o £11,389 i £3,500. Dr Cronfa Ailbrisio Wrth Gefn £7,889 Cr Asedau Sefydlog (garejys) £7,889 Gweler rhagor o wybodaeth yn Atodiad 5 .			7,889	(7,889)
3	Asedau a Ddelir i'w Gwerthu Yn sgil adolygu'r adroddiad ailbrisio, gwelsom fod ased Caergybi a ddelid i'w werthu wedi'i gyfrif ddwywaith ar ôl ei ailbrisio. Dr Cronfa Ailbrisio Wrth Gefn £550,000 Cr L&B £550,000			550,000	(558)

	Natur y cywiriad	DIGC Dr	DIGC Cr	M Dr	M Cr
4	<p>Gwarediadau</p> <p>Yn sgil ein hadolygiad o Addasiadau Nodyn 7 rhwng y sylfaen gyfrifyddu a'r sylfaen gyllido, a Nodyn 15, Asedau Anghyfredol, gwelsom fod £77,000 wedi'i godio'n anghywir i waredu Anheddau, oherwydd bod y dosbarth hwn o warediadau yn Nodyn 15 yn £362,000, ond bod Nodyn 7 yn cofnodi mai swm cario'r gwarediadau yw £285,000.</p> <p>At hynny, gwelsom fod gwerth gwaredu o £362,000 yn cael ei ddatgelu hefyd yn Natganiad Incwm a Gwriant y Cyfrif Refeniw Tai .</p> <p>Dr Gwarediadau Anheddau'r Cyngor £77,000 Cr Cyfrif Addasu Cyfalaf £77,000</p>			77,000	(77,000)
5	<p>Categoreiddio Asedau</p> <p>Wrth brofi'r ychwanegiadau, gwelwyd, mewn un enghraifft, fod ychwanegiad wedi'i gategoreiddio'n anghywir yn ychwanegiad seilwaith yn hytrach nag yn Asedau sydd Wrthi'n Cael eu Hadeiladu. Gwerth yr ased unigol a samplwyd oedd £40,000, ac ar ôl ymchwilio rhagor i weld a oedd mwy o asedau cysylltiedig â'r prosiect hwn wedi'u categoreiddio'n anghywir a'u priodol i'r Seilwaith yn hytrach nag yn Asedau sydd Wrthi'n Cael eu Hadeiladu, nodwyd bod cyfanswm o £888,425.34 wedi'i gategoreiddio'n Seilwaith yn hytrach nag yn Asedau sydd Wrthi'n Cael eu Hadeiladu.</p> <p>Dr Ychwanegiadau Asedau sydd Wrthi'n Cael eu Hadeiladu £888,000 Cr Ychwanegiadau Seilwaith £888,000</p>			888,000	(888,000)

	Natur y cywiriad	DIGC Dr	DIGC Cr	M Dr	M Cr
6	<p>Cydnabod Cost Gwasanaethau Cymdeithasol</p> <p>Mae'r gwasanaethau cymdeithasol yn darparu cymorth ariannol i nifer o bobl mewn cartrefi preswyl.</p> <p>Bydd y cartrefi preswyl yn cytuno ar bris penodedig gyda phob preswlydd sy'n cael gofal ac sy'n talu eu cyfraniadau eu hunain tuag at gostau cartref preswyl, a bydd y Cyngor yn talu'r balans net drwy gyfrwng ei system credydwy.</p> <p>Bydd y Cyngor yn cael ffurflenni 'Atodlen A' gan y cartrefi preswyl, sy'n rhoi manylion y gost grynswth, cyfraniadau cleientiaid a'r gost net i'r Cyngor. Wedyn bydd y Cyngor yn cytuno ar y ffigurau hyn yn ystod pob cyfnod adrodd, ac yn cofnodi addasiad i gynyddu'r costau net a gydnabyddir ar sail y swm a gyfrennir gan y cleientiaid.</p> <p>Gan nad yw'r Cyngor yn rheoli'r cyfraniadau hyn gan y cleientiaid, nid ydym yn credu bod ganddo'r hawl i'w gydnabod yn incwm a gwariant.</p> <p>Dr Incwm £1,628 Cr Gwariant £1,628</p>	1,628	(1,628)		
7	<p>Ailbrisiadau</p> <p>Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu trothwy £30,000 ar gyfer ailbrisiu newidiadau o ran Tir ac Adeiladau. Nodwyd bod cyfanswm cyfunol yr addasiadau asedau na nodwyd yn fwy nag ein trothwy adrodd, gyda chyfanswm net o £306,000 heb eu nodi gan y cleient (Enillion gros £328,000 a Cholledion gros £22,000).</p> <p>Gefn ailbrisiu Dr CR asedau sefydlog Cr £306,000</p> <p>Cronfeydd ailbrisiu wrth gefn Dr £306,000</p>			306	(306)

	Natur y cywiriad	DIGC Dr	DIGC Cr	M Dr	M Cr
8	<p>Grantiau Refeniw - Cefnogi Pobl</p> <p>Mae gofyn cynhyrchu anfonebau mewnol ar gyfer gwasanaethau/gwaith sy'n gysylltiedig â'r grant Cefnogi Pobl. Serch hynny, nid oedd adrannau'r cyngor a oedd yn gwneud y gwaith yn codi anfonebau yn ôl y gofyn, ac felly, roedd nifer o eitemau o wariant cysylltiedig â'r grant yn cael eu cronni ar eu cyfer. Roedd hyn wedi bod yn digwydd ers nifer o flynyddoedd ac mae wedi dod i'r golwg ers hynny bod y gwaith y cronnyd ar ei gyfer heb ddigwydd mewn gwirionedd. Cydnabuwyd yr incwm ychwanegol o £238,000 yn sgil hyn ac mae'r incwm wedi dod o'r gronfa gyffredinol.</p> <p>Dr incwm £238,000 Cr cronfa wrth gefn £238,000</p>	238,000			238,000
9	<p>Darpariaeth cyflog cyfartal</p> <p>Mae'r Cyngor yn cynnal darpariaeth mewn perthynas â hawliadau cyflog cyfartal, â chyfanswm o £3,016k ar 31 Mawrth 2016. Rydym wedi cael papurau gwaith ategol yn cadarnhau cyflog cyfartal amcangyfrifedig a chostau Cyllid a Thollau EM o £2.151m ac fe gadarnhawyd bod gweddill y ddarpariaeth yn amcangyfrif darbodus i gwmpasu unrhyw hawliadau ychwanegol. Gan fod rhaid i ddarpariaeth fod yn seiliedig ar amcangyfrif rhesymol, cytunwyd y bydd addasiad yn cael ei wneud er mwyn rhyddhau £865k o'r ddarpariaeth hon.</p> <p>Darpariaeth Dr £865k Cronfa gyffredinol wrth gefn Cr £865k</p>			865	(865)

Atodiad 4

Argymhellion yn deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2015-16

Nodwyd yr holl argymhellion sy'n deillio o'n harchwiliad ac ymateb y rheolwyr iddynt. Byddwn yn gwneud gwaith dilynol ar y rhain y flwyddyn nesaf ac yn cynnwys unrhyw faterion sy'n weddill yn adroddiad archwilio'r flwyddyn nesaf.

Mater sy'n codi 1 - Ystadau

Canfyddiadau	Fel rhan o'n harchwiliad ariannol, buom yn trafod ag arbenigwr prisio i helpu'r tîm archwilio i brofi pa mor briodol yw'r datgeliad IAS19. Mae'r prisiwr arbenigol wedi codi nifer o feysydd lle y gellid gwella ac rydym wedi nodi'r rhain ar wahân yn Atodiad 5 .
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Gweler Atodiad 5 .
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Gwella ansawdd a chadernid y broses brisio.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Bydd y rheolwyr yn adolygu ei brosesau i weithio drwy'r argymhellion manwl yn Atodiad 5.
Dyddiad gweithredu	Bydd yr holl welliannau yn cael eu gweithredu erbyn diwedd Mawrth 2017.

Mater yn codi 2 - Rheolaethau TG Cyffredinol - Gwahanu Dyletswyddau

Canfyddiadau	Nodwyd bod un o ddefnyddwyr Civica yn weinyddwr systemau a hefyd yn gyfrifol am lanlwytho a chymeradwyo dyddlyfrau. Byddai'n arfer da gwahanu breintiau gweinyddu'r system oddi wrth brosesu'r trafodion, a hefyd i wahanu'r awdurdodi oddi wrth gymeradwyo dyddlyfrau'r cyfriflyfr cyffredinol. Deallwn fod cyfyngiadau ymarferol ar hyn o bryd sy'n rhwystro gwahanu'r dyletswyddau rhagor drwy gyfrwng hawliau mynediad TG.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Rydym yn argymhell y dylid ymchwilio i weld a ellid rhoi gwiriad â llaw ar waith yn y broses fusnes i sicrhau bod y dyletswyddau cofnodi yn y dyddlyfrau cael eu gwahanu
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Lleihau'r risg o dwyll yn sgil trefniadau gwael o ran gwahanu dyletswyddau.

Mater yn codi 2 - Rheolaethau TG Cyffredinol - Gwahanu Dyletswyddau

Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Bydd ymchwiliad yn cael ei gynnal ac adroddiad yn cael ei gynhyrchu ar y darganfyddiadau.
Dyddiad gweithredu	Bydd yr adolygiad yn cael ei gynnal erbyn 31 Rhagfyr 2016 a bydd unrhyw newidiadau dilynol yn cael eu gweithredu erbyn 31 Mawrth 2017.

Mater yn codi 3 - Rheolaethau TG Cyffredinol - Proses cychwynwyr, symudwyr a gadawyr

Canfyddiadau	Gwelsom feysydd lle y gellid gwneud y broses cychwynwyr/symudwyr/gadawyr yn fwy effeithlon. Er enghraifft, nid yw'r adroddiad adnoddau dynol misol sy'n cael ei rannu â gweinyddwyr y system hefyd yn cael ei rannu â'r sawl sy'n gyfrifol am weinyddu ceisiadau Sx3 a'r Cyswllt Adnoddau. Nodwyd hefyd nad yw'r adroddiad yn cynnwys cyfeiriad ebost y cyflogai a fyddai'n helpu i gysylltu'r rhwydwaith â chyfrifon Civica er mwyn ei gwneud yn haws diddymu cyfrif Civica. At hynny, nodwyd bod proses y symudwyr yn dibynnu ar reolwyr llinell yn hysbysu ei gilydd am y symudiad. Gallai dod â symudwyr i mewn i'r broses dechreuwyr/gadawyr helpu i sicrhau llif gwybodaeth mwy cynhwysfawr a llyfn. Rydym yn cael ar ddeall y bydd ail-lansio'r Cyswllt Adnoddau'n cynnig ffordd o integreiddio'r llif gwaith a fydd yn help i reoli'r broses cychwynwyr/ symudwyr/gadawyr, er y bydd hyn yn brosiect sylweddol i'r Cyngor.
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Rydym yn argymhell y dylid rhannu'r adroddiad adnoddau dynol misol yn ehangach gan gynnwys manylion y cyfrif ebost, ac y dylid ystyried cynnwys symudwyr yn y broses cychwynwyr a gadawyr presennol.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Gwella effeithlonrwydd y broses er mwyn caniatáu ar gyfer prosesu cychwynwyr, gadawyr a symudwyr yn fwy prydlon.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Mae'r rheolwyr yn derbyn yr argymhellion ac maent yn adolygu a gweithredu'r newidiadau ar hyn o bryd, er mwyn mynd i'r afael â'r argymhelliad hwn.
Dyddiad gweithredu	Bydd yr holl welliannau yn cael eu gweithredu erbyn diwedd Mawrth 2017.

Mater yn codi 4 - Rheolaeth TG Cyffredinol - Mynediad at Gyswllt Adnoddau

Canfyddiadau	O ran y Cyswllt Adnoddau, gwelsom fod gan holl aelodau tîm y gyflogres fynediad goruchwylydd yn hytrach na bod ganddynt wahanol lefelau o fynediad i adlewyrchu gwahanol rolau'r tîm. Gwelsom hefyd nad yw paramedrau cryf yn cael eu gorfodi ar gyfer cyfrineiriau. Ac ystyried natur sensitif y data a gedwir/ y ceir mynediad iddynt ar y cymhwysiad hwn, ac nad yw diwygio'r mynediad i ddefnyddwyr yn cael ei weld yn ymarferol oherwydd bod gofyn i'r tîm i gyd allu cael mynediad eang ar ddiwrnodau arbennig o'r mis, mae'n bwysig bod y trefniadau rheoli mynediad yn rhai cryf - serch hynny, rydym yn deall bod newid yn cael ei roi ar waith i'r cymhwysiad y mis hwn er mwyn gallu gosod paramedrau cryf ar gyfer cyfrineiriau.
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Rydym yn argymhell y dylid gwneud hyn cyn gynted ag sy'n bosibl i leihau'r risg o beryglu cyfrifon sy'n caniatáu mynediad i oruchwylwyr.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Lleihau'r risg o fynediad amhriodol gan aelodau o'r staff at ddata sensitif, a allai gynyddu'r risg o golli data, gwallau neu dwyll.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Mae'r rheolwyr yn derbyn yr argymhelliad ac maent yn adolygu a gweithredu'r newidiadau ar hyn o bryd, er mwyn mynd i'r afael â'r argymhelliad hwn.
Dyddiad gweithredu	Bydd yr holl welliannau yn cael eu gweithredu erbyn diwedd Mawrth 2017.

Mater yn codi 5 - Rheolaeth TG Cyffredinol - Llwybr Archwilio Mynediad at Gyswllt Adnoddau

Canfyddiadau	Ar gyfer Cyswllt Adnoddau, gwelsom na chedwid at y drefn ceisiadau a'r cymeradwyaethau ar gyfer mynediad i ddefnyddwyr. Roedd hyn yn golygu nad oeddem yn gallu olrhain pa ddefnyddwyr oedd wedi'u hawdurdodi i gael mynediad.
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Rydym yn argymhell y dylid cadw'r negeseuon ebost a'r dogfennau cefnogol hyn i gyfeirio atynt yn y dyfodol.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Darparu llwybr archwilio gyda gweithdrefnau wedi'u rhagnodi.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Mae'r rheolwyr yn derbyn yr argymhelliad a byddent yn gwneud trefniadau fel bod y dogfennau ategol yn cael eu cadw.
Dyddiad gweithredu	Ar unwaith.

Materi yn codi 6 - Asedau ar gael i'w Gwerthu

Canfyddiadau	<p>Y bwriad oedd gwerthu Tir yng Nghwarel Ffordd Cambria mewn arwerthiant ym mis Awst 2015, ond, wrth baratoi'r pecyn cyfreithiol, gwelwyd nad oedd y tir wedi'i gofrestru yn enw'r Cyngor.</p> <p>Ers hynny, rydym wedi gweld bod y tir wedi'i gofrestru ar 12 Awst 2016 ac rydym wedi cadarnhau ei fod ar hyn o bryd yn cael ei hysbysebu ar Rightmove. Serch hynny, gan nad oedd modd gwerthu'r tir ar ddiwedd y flwyddyn yn ei gyflwr ar y pryd, roedd yn golygu ei fod wedi'i gategoreiddio'n anghywir o hyd fel Ased ar Gael i'w Werthu. Nid ydym wedi cynnig addasiad yn sgil yr archwiliad yn y cyswllt hwn oherwydd bod y gwall a welwyd yn amlwg o dan ein trothwy dibwys.</p>
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Rydym yn argymhell y dylid cadarnhau bod yr holl ddogfennau priodol ar gael i hwyluso gwerthiant cyn ei drosglwyddo i Asedau ar gael i'w Gwerthu.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Os bydd yr asedau wedi'u categorio'n gywir, bydd hyn yn osgoi gorfod cofnodi addasiadau yn ystod y cyfnod archwilio a newid y cyfrifon statudol.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Bydd prosesau'n cael eu hadolygu a bydd rhestr wirio o anghenion AHFS yn cael ei chynnwys o fewn y papurau gweithio.
Dyddiad gweithredu	31 Mawrth 2017.

Mater yn codi 7 - Cysoniadau Banc

Canfyddiadau	<p>Gwelsom nad yw pob cyfrif banc yn cael ei gysoni, a'u bod yn hytrach yn cael eu paratoi ar gyfer y Cyfrif Cyffredinol, y Cyfrifon Taliadau, a Chyfrif Rhif 2 yn unig. Un broses gysoni sydd ar gyfer y tri chyfrif.</p> <p>At hynny, gwelsom fod cysoniad banc ar gyfer mis Mai 2015 ar gyfer cyfrif banc pedwar heb ei wneud tan fis Medi 2015, ac adeg yr archwiliad (Mawrth 2016) nid oedd y rheolwyr wedi'i adolygu.</p> <p>Yn olaf, mae 8 cyfrif HSBC a gedwir ac sydd heb eu cydnabod yn arian parod ar ddiwedd y flwyddyn yn cynnwys cyfanswm o £9k. Er bod y swm yn amlwg yn ddibwys ac nad ydym yn cynnig addasiad, mae hyn yn ddiffyg o ran trefniadau rheoli a dylid cysoni a chofnodi pob cyfrif yn natganiadau ariannol y Cyngor.</p>
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	Argymhellir y dylid sefydlu codau ar wahân yn y cyfriflyfr cyffredinol ar gyfer pob cyfrif banc unigol a gedwir gan y Cyngor. Argymhellir hefyd y dylid cyflawni cysoniadau banc ar wahân ar gyfer pob cyfrif banc bob mis. Dylai cysoniadau banc roi manylion am falans y cyfriflyfr cyffredinol ar y cyfrif hwn o'i gymharu â'r balans yn y banc; dylid rhestru addasiadau sy'n ofynnol i gyfatebu'r ddau ffigur hwn yn eitemau ar linellau unigol.

Mater yn codi 7 - Cysoniadau Banc

Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Os na chaiff cysoniadau banc eu paratoi, mae perygl na sylwir ar anghysonderau rhwng yr arian sydd yn y banc a'r ffigur arian parod ar y cyfriflyfr. Mae perygl hefyd, os paratwir un cysoniad ar gyfer mwy nag un cyfrif, na fydd hi'n glir i ba gyfrif banc y mae'r eitemau cysoni'n berthnasol, gan gynyddu'r siawns o anghywirdeb a chan arwain eto at anghysonderau rhwng yr arian parod yn y banc a ffigur arian parod y cyfriflyfr cyffredinol.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Bydd adolygiad llawn a manwl o broses cysoni'r Banc yn cael ei gynnal.
Dyddiad gweithredu	31 Mawrth 2017.

Mater yn codi 8 - Cysoniadau'r Cyfriflyfr Cyffredinol

Canfyddiadau	<p>Gwelsom fod y cysoniadau ar gyfer buddsoddiadau ac ar gyfer benthyciadau'n cael eu cwblhau bob mis rhwng Logotech, y cyfrifon banc a'r cyfriflyfr. Serch hynny, ni nodir pa bryd y cyflawnir y cysoni na chan bwy (taenlen fyw yw'r cysoniad a bydd y misoedd dilynol yn cael eu hychwanegu ati). Felly, ni allwn asesu pa mor brydlon y gwneir y gwaith cysoni ac ar ôl trafod â'r tîm cyllid, ac yn sgil y dystiolaeth a gawsom wedyn, gwelwyd nad yw'r rheolwyr yn adolygu'r cysoniadau'n ffurfiol tan ddiwedd y flwyddyn.</p> <p>Gwelsom dystiolaeth hefyd fod y cysoniad ar gyfer Tai Rhent rhwng y cyfriflyfr cyffredinol ac Orchard ar gyfer mis Mehefin 2015 heb gael llofnod y sawl a'i paratôdd na'r adolygydd i'w gadarnhau, Ar ôl trafod â'r cleient cafwyd ar ddeall mai'r rheswm dros hyn oedd nad oeddent yn gallu mantoli'r cysoniad, ac felly nad oeddent am ei anfon i'w adolygu. Gwelwyd mai £19.93 oedd y diffyg yn y fantol ar swm dros £400k, ac fe ellid ystyried hynny'n wahaniaeth dibwys. Petai trothwy'n cael ei fabwysiadu, gellid adolygu'r cysoniadau'n brydlon, gan sicrhau bod system reoli ar gael sy'n gweithio.</p>
Blaenoriaeth	Canolig
Argymhelliad	<p>Rydym yn argymhell y dylai pob cysoniad ar gyfer buddsoddiadau a benthyciadau gofnodi pa bryd y maent wedi'u cwblhau a'u hadolygu.</p> <p>Argymhellir y dylid cwblhau ac adolygu'r cysoniad Tai Rhent rhwng y cyfriflyfr cyffredinol ac Orchard yn brydlon. Dylid hefyd ddarparu tystiolaeth bod hyn wedi'u gwblhau. Dylai Cyngor Sir Ynys Môn ystyried trothwy goddefgarwch ar gyfer cysoniadau.</p>
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Gellid gweld unrhyw wahaniaethau neu broblemau o ran diffyg cysoni'n ddi-oed ac wedyn gellid eu harchwilio a'u cywiro petai cysoniadau'n cael eu paratoi a'u hadolygu'n brydlon.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Mae'r rheolwyr yn derbyn yr argymhelliad a byddent yn sicrhau fod yr holl argymhellion yn cael eu cwblhau.

Mater yn codi 8 - Cysoniadau'r Cyfriflyfr Cyffredinol

Dyddiad gweithredu 31 Mawrth 2017.

Mater yn codi 9 - Cyfrifon Crog

Canfyddiadau	<p>Gwelsom fod balans heb ei ddyrannu o £280 yn y cyfrif crog ar 11 Mawrth 2016. Roedd hwn yn cynnwys nifer fach o daliadau, gan gynnwys un am £250 ers dwy flynedd yn ôl. Gan nad oes cyfeiriad ar gyfer y taliadau hyn, nid oes modd eu dyrannu ac nid oes neb wedi dod ymlaen wedyn a honni eu bod wedi talu.</p> <p>At hynny, o ran profi grantiau cyfalaf, gwelsom incwm grant cyfalaf Pier Biwmaris a oedd yn gysylltiedig â rhyddhau arian grant a gedwid mewn cyfrif crog a oedd heb ei ddefnyddio. Roedd y gwariant a oedd yn gysylltiedig â hyn yn fwy na therfyn y gwariant cymwys ar gyfer prosiect Pier Biwmaris. Wedi trafod â Chydlynedd Grantiau grant cyfalaf Pier Biwmaris, cafwyd cadarnhad mai arian a roddwyd o'r neilltu gan Gyngor Ynys Môn tuag at brosiectau cyfalaf oedd hyn mae'n debyg. Serch hynny, ni ellid darparu llwybr archwilio i'n sicrhau ynghylch ffynhonnell yr incwm.</p>
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Rydym yn argymhell y dylid adolygu pob cyfrif crog a'u clirio'n brydlon.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Gan nad yw'r incwm hwn sy'n cael ei osod yn erbyn gwariant wedi dod o ffynhonnell prosiect penodol, mae risg mai arian sy'n cael ei dderbyn o ffynhonnell trydydd parti sy'n gysylltiedig â phrosiect ar wahân yw hwn ac y gallai fod angen ei ad-dalu. Os bydd yr incwm hwn yn berthnasol i gronfeydd Ynys Môn a roddwyd o'r neilltu ar gyfer prosiectau cyfalaf, ni ddylid ei gydnabod yn referniw.
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Mae'r rheolwyr yn derbyn yr argymhelliad a bydd adolygiad rheolaidd o'r cyfrifon dros dro yn cael ei gynnal.
Dyddiad gweithredu	31 Mawrth 2017.

Mater yn codi 10 - Adroddiadau am Eithriadau'r Gyflogres

Canfyddiadau	Pan ofynnwyd am weld adroddiadau eithriadau blaenorol, dywedwyd wrthym nad oedd y rhain wedi'u cadw, ac felly nid oes tystiolaeth ar gael fod hyn wedi cael ei adolygu cyn rhedeg BACs y gyflogres.
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Rydym yn argymhell bod adroddiadau am eithriadau'n cael eu cadw gan adran y gyflogres, a'u bod yn cael eu llofnodi a'u dyddio i ddangos eu bod wedi'u cymeradwyo cyn rhedeg y Gyflogres.

Mater yn codi 10 - Adroddiadau am Eithriadau'r Gyflogres

Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Gallu darparu tystiolaeth bod yr adroddiadau am eithriadau'n cael eu rhedeg, eu hadolygu a'u cymeradwyo cyn talu'r BACs.
Ymateb y rheolwyr	Mae'r rheolwyr yn derbyn yr argymhelliad ac maent yn adolygu a gweithredu'r newidiadau ar hyn o bryd, i fynd i'r afael â'r argymhelliad.
Dyddiad gweithredu	Bydd yr holl welliannau yn cael eu gweithredu erbyn diwedd Mawrth 2017.

Mater yn codi 11 - Atodlenni Ategol ar gyfer y Cyfrifon Statudol

Canfyddiadau	<p>Gwelwyd mewn sawl enghraifft nad oedd papurau gweithio ar gael, nad oeddent yn gyson neu nad oeddent yn cefnogi'n llawn y nodyn sydd yn y datganiadau ariannol.</p> <p>Er enghraifft, nid oedd cyfrifiadau na dogfennau eraill ar gael yn gefn i'r Ddarpariaeth Gwastraff.</p> <p>Nid oedd y cofrestrau asedau sefydlog yn cynnwys manylion dibrisio costau na chronnus wedi'u dwyn ymlaen, ac roedd yn rhaid cael gafael â'r rhain ar wahan. At hynny, nid oedd y disgrifiadau o nifer o'r asedau ar y gofrestr (asedau seilwaith yn bennaf) yn ddigonol i alluogi staff y Cyngor i'w hadnabod yn effeithiol heb wneud ymdrech ychwanegol sylweddol.</p> <p>Cawsom anawsterau hefyd yn cael gafael ar bapurau gweithio i gwblhau ein profion arian parod a hynny'n bennaf gyda golwg ar gael gafael ar restr gyflawn o gyfrifon banc a datganiadau banc ar gyfer y cyfrifon imprest, gan fod y rhain yn cael eu cadw mewn safleoedd penodol. Nid oedd y cysoniadau a ddarparwyd yn dilyn trefn reddfol ac nid oedd staff y Cyngor yn gallu esbonio'n union beth oedd yn cael ei gysoni h.y. sut oedd codau'r cyfrifon yn clymu â chyfrifon banc gwirioneddol.</p>
Blaenoriaeth	Isel
Argymhelliad	Rydym yn argymhell y dylid darparu papurau gweithio ategol gyda'r holl gyfrifon sy'n eu cysoni'n llawn, sy'n cysoni â'r cyfriflyfr ac yn cynnal llwybr archwilio cyflawn.
Buddiannau gweithredu'r argymhelliad	Bydd darparu papurau gweithio sy'n gefn i'r holl datgeliadau'n cryfhau effeithlonrwydd y broses archwilio,
Derbyniwyd yn llawn gan y rheolwyr	Do
Ymateb y rheolwyr	Mae'r rheolwyr yn derbyn yr argymhelliad a byddent yn gweithio tuag at sicrhau gwelliannau.
Dyddiad gweithredu	31 Mawrth 2017.

Atodiad 5

Argymhellion sy'n ymwneud ag ystadau sy'n deillio o'n gwaith archwilio ariannol ar gyfer 2015-16

Nodwyd yr holl argymhellion sy'n deillio o'n harchwiliad ac ymateb y rheolwyr iddynt. Byddwn yn gwneud gwaith dilynol ar y rhain y flwyddyn nesaf ac yn cynnwys unrhyw faterion sy'n weddill yn adroddiad archwilio'r flwyddyn nesaf:

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
Prisiwr Cofrestredig RICS	<p>Gwelsom fod gan briswyr tîm ystadau mewnol y Cyngor, a'r prisiwr penodol Barry Jones (yr uwch swyddog prisio) y cymwysterau priodol ac mae'n ymddangos bod ganddo'r profiad angenrheidiol i wneud y gwaith prisio. Serch hynny, gwelwyd nad yw'r prisiwr yn Brisiwr Cofrestredig RICS. Er ei bod yn ddymunol i'r prisiwr sy'n gwneud y gwaith prisio fod yn Brisiwr Cofrestredig RICS, os bydd y gwaith hwnnw'n cael ei oruchwylio gan Brisiwr sydd ar Gofrestr RICS, yna, fe ddylai hynny fod yn ddigonol, gyhyd â bod llwybr archwiliadau tryloyw sy'n cadarnhau bod y prisiadau wedi'u hadolygu gan Brisiwr Cofrestredig RICS.</p> <p>Rydym yn argymhell bod y prisiwr yn cofrestru o dan gynllun RICS.</p>	<p>Rydym yn hapus i wneud yr argymhelliad a nodir ac ar gyfer blynyddoedd i ddod byddwn yn gwneud trefniadau fel bod gennym brisiwr sydd wedi'i gofrestru o dan y Cynllun RICS yn fewnol ond tan hynny, byddwn yn gwneud trefniadau i sicrhau cyflenwr trydydd parti i adolygu'r holl brisiadau.</p>
Adroddiad Tystysgrif Brisio	<p>O fewn Adroddiad Tystysgrif Brisio'r Cyngor, mae'r prisiwr wedi rhoi esboniad byr iawn o'r amrywiol sylfeini prisio neu'r dulliau prisio sydd wedi'u mabwysiadu ar gyfer y rhan fwyaf o'r asedau. Serch hynny, gwelwyd nad oes dim sylwadau am brisiadau'r Cyfrif Refeniw Tai (Aneddiadau Tai Cyngor) sef y rhan fwyaf o'r prisiadau yr adroddwyd yn eu cylch eleni, yn ôl eu gwerth. Nid oes dim gwybodaeth ar gael ychwaith am yr Arwystlon Cyfreithiol na'r prisiadau ar gyfer Asedau Dros Ben.</p> <p>Rydym yn argymhell ym mlynnyddoedd y dyfodol y dylai'r prisiwr sicrhau bod yr adroddiad yn rhoi sylwadau am y broses brisio gyffredinol a'r sylfaen brisio a fabwysiadwyd ar gyfer pob dosbarth o asedau a brisiwyd yn ystod y flwyddyn.</p>	<p>Rydym yn hapus i wneud yr argymhelliad a byddwn yn gweithio gyda'n tîm prisiadau i sicrhau yr ymdrinnir â'r holl argymhellion.</p>

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Y Broses Brisio</p>	<p>Ar ôl adolygu Adroddiad y Dystysgrif Brisio ac ar ôl cael eglurhad am faterion penodol gan y prisiwr, rydym yn fodlon bod esboniad llawn wedi'i roi am y dull cyffredinol. Serch hynny, hoffem wneud y sylwadau a'r argymhellion a ganlyn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mae'r prisiwr wedi cadarnhau bod archwiliadau 'gyrru heibio' o Tai Cyngor Beacon a garejys wedi'u cynnal eleni, ond nad oedd archwiliadau'n cael eu cynnal yn benodol ar wahân i hynny ar gyfer yr ymarfer prasio asedau. Er bod y prisiwr wedi cadarnhau ei fod yn gyfarwydd iawn â'r eiddo a'i fod yn cynnal archwiliadau drwy gydol y flwyddyn yng nghyswllt y mandad rheoli asedau, rydym yn argymhellir y dylid cynnal rhaglen archwilio ehangach i sicrhau bod yr holl asedau'n cael eu harchwilio yn ystod y rhaglen brisio dreigl bum mlynedd, gan gynnwys archwiliadau mewnol ar sampl o Dai Cyngor Beacon. • Rydym yn argymhellir bod yr Asedau a gategoreiddiwyd yn Asedau Buddsoddi, Asedau Dros Ben ac Asedau a Gedwir i'w Gwerthu yn cael eu prasio ar sail flynyddol i sicrhau bod unrhyw symudiad mewn gwerthoedd yn cael ei gofnodi, ac rydym yn cael ar ddeall bod y gwaith o brisio'r asedau hyn yn flynyddol bellach wedi'i gychwyn. • Nodir bod y prisiwr yn darparu dyraniadau gwerthoedd ar gyfer tir ac adeiladau ar gyfer pob ased at ddibenion dibrisio. Serch hynny, yn achos asedau anarbenigol, mae'r dyraniadau hyn ar gyfer gwerthoedd tir ac adeiladau wedi'u seilio'n bennaf ar ganrannau penodedig. Er bod hyn yn ddull cydnabyddedig, argymhellir y dylid gwirio dyraniad gwerth y tir yn erbyn y dystiolaeth am werthiannau tir er mwyn sicrhau bod gwerth/cyfradd y tir fesul erw yn briodol ym mhob achos. 	<p>Byddwn yn adolygu ein prosesau er mwyn cwrdd â'r holl argymhellion a nodwyd.</p>

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Y Broses Brisio</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nodir polisi cydranoli'r Cyngor. Serch hynny, nodir hefyd nad oes dim neu fawr ddim asedau wedi'u cydranoli eleni, gan gynnwys Tai Cyngor sy'n amlwg yn cynrychioli cyfran sylweddol o bortffolio eiddo'r Cyngor yn ôl ei werth. At hynny, rydym yn cael ar ddeall, lle bydd cydrannau tebyg yn bodoli mewn nifer fawr o asedau analogaidd, Er na fyddent o reidrwydd yn arwyddocaol fesul un, gyda'i gilydd, gallent gael effaith arwyddocaol ar ddibrisiant, a dylid eu dibrisio ar wahân. Credwn y bydd y sefyllfa hon yn berthnasol i asedau Tai Cyngor ac felly byddem yn argymell y dylid adolygu polisi cydranoli presennol y Cyngor ar gyfer y Tai Cyngor a hefyd ar gyfer yr asedau an-nomestig, er mwyn sicrhau bod canran briodol o asedau'n cael eu cydranoli bob blwyddyn a bod cyfrif mwy cywir am eu dibrisiant. Deallwn na wnaeth y prisiwr ystyried yr oes economaidd ddefnyddiol wrth brisio Tai Cyngor. Tybiwn y bydd darparu'r wybodaeth hon yn ofynnol gan yr Adran Gyllid er mwyn pennu sefyllfa ddibrisiant y Stoc Dai. Felly, byddem yn argymell y dylai tîm Cyllid y Cyngor sicrhau eu bod yn pennu oes economaidd ddefnyddiol ar gyfer pob ased berthnasol fel rhan o'r allbwn prisio bob blwyddyn. 	

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Y Broses Brisio</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mae'r dull cyffredinol a ddefnyddir gan y prisiwr wrth brisio Stoc Dai'r Cyngor yn unol â chanllawiau'r Adran Cymunedau a Llywodraeth Leol – Stock Valuation for Resource Accounting – Guidance for Valuers 2010. Serch hynny, oherwydd bod y canllawiau hyn yn hen, byddem wedi disgwyl i'r prisiwr wneud rhywfaint o ddadansoddi i benderfynu a yw'r ffactor addasu a fabwysiadwyd wrth brisio'n briodol, yn enwedig am ei fod wedi'i seilio ar y stoc dai mewn lleoliad gwahanol. Nodwyd bod y prisiwr wedi ceisio canllawiau ynghylch hyn a'i fod wedi cadarnhau ei fod wedi dewis y ffactor addasu 31% (Swydd Efrog a Glannau Humber) ar ôl bod mewn gwahanol gyfarfodydd a chynnal trafodaethau gydag archwilwyr blaenorol a phriswyr awdurdodau eraill yng Nghymru. Mae'r prisiwr hefyd wedi cadarnhau ei fod wedi casglu bod Swydd Efrog a Glannau Humber yn fwy tebyg yn ddaearyddol o ran gwerthoedd eiddo cymharol nag ardaloedd eraill yn Lloegr. Serch hynny, byddem yn argymell yn y dyfodol, y dylai'r prisiwr wneud rhagor o ymchwil a dadansoddi i benderfynu a yw'r ffactor addasu'n briodol. (Mae'r ffactor addasu'n fesur o'r gwahaniaeth rhwng eiddo sy'n cael ei rentu ar y farchnad breifat agored ac eiddo cymdeithasol ar rent yn ardal yr Awdurdod Lleol. <p>Dyma'r disgownt, pan roddir ef ar waith ar gyfanswm cronus holl werthoedd Beacon yn arwain at Werth Defnydd Presennol -Tai Cymdeithasol ar gyfer y stoc dai. Y ffactor addasu, felly, yw'r berthynas rhwng rhent net wedi'i gyfalafu (gwerth buddsoddi) aneddiadau preifat a'r buddsoddi cyfatebol yn y sector cyhoeddus. Bydd yn cael ei benderfynu drwy gyfeirio at y berthynas rhwng rhenti ac arenillion yn y sector preswyl preifat a'r sector rhentu cyhoeddus / cymdeithasol).</p>	

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Y Broses Brisio</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ar gyfer asedau sy'n cael eu prisio drwy ddefnyddio'r dull Cost Adnewyddu Dadbrisedig (asedau arbenigol) nodwn fod y prisiwr wedi cadarnhau bod y prisiadau'n cael eu darparu heb gynnwys TAW. Mae'r dull hwn yn tybio bod y Cyngor yn gallu adhawlio'r TAW ar gostau adeiladu. Byddai'n ddefnyddiol petai'r prisiwr yn cadarnhau'r sefyllfa gyda golwg ar TAW bob blwyddyn ac yn darparu sylwadau am y mater hwn yn yr adroddiad prisio h.y. cadarnhau bod modd adennill TAW ar gostau adeiladu o'r newydd ar gyfer pob un o'r asedau a brisiwyd eleni ar sail Cost Adnewyddu Dadbrisedig. • Mae'r prisiwr wedi cadarnhau nad yw wedi darparu manylion costau gwerthu'r asedau sydd wedi'u categorio'n Asedau a Ddelir i'w Gwerthu am fod y Cyngor yn gweithredu yng ngwerthiant yr asedau hyn. Byddem yn dweud ei bod yn fwy cyffredin bod costau damcaniaethol y gwaredu hefyd yn cael eu datgan ar y cyd â phrisio'r asedau hyn, ni waeth a yw'r Cyngor yn gweithredu yn y gwerthiant neu beidio. • Rydym yn deall mewn blynyddoedd blaenorol, y gallai materion fod wedi codi wrth brisio asedau nad oeddent ym mherchnogaeth y Cyngor bellach. Byddem yn argymhell bod y prisiwr yn gwneud yr holl wiriadau angenrheidiol i sicrhau bod y rhestr o Asedau Dros Ben ac Asedau a Ddelir i'w Gwerthu yn gywir, a bod hyn yn cael ei ddilysu ar gyfer tîm Cyllid y Cyngor a bod sylwadau am hyn yn yr adroddiad prisio. 	

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Prisio asedau garejys/storfeydd dan glo</p>	<p>Ar ôl inni adolygu Adroddiad Tystysgrif Brisio'r Prisiwr ac yn sgil ein cwestiynau dilynol, gwelsom fod problem o ran prisio asedau sy'n garejys/ storfeydd dan glo. Rydym wedi crynhoi'r broblem isod ynghyd â'r datrysiad y cytunwyd arno â phrisiwr y Cyngor a'r Tîm Cyllid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar ôl holi, nodwyd bod y prisiwr wedi cadarnhau bod gwall wedi digwydd wrth brisio asedau sy'n garejys a'i fod wedi cadarnhau y dylai cyfanswm y gwerth yr adroddwyd yn ei gylch fod yn £10,175,100 yn hytrach nag yn £11,388,640 fel yr adroddwyd yn wreiddiol. At hynny, roeddem yn poeni am brisio'r garejys gan fod y prisiwr wedi cadarnhau bod y prisiad yn adlewyrchu ystod rhwng £8,000 a £30,000 ac mai'r cyfartaledd yn gyffredinol oedd oddeutu £15,000 y garej. Er bod y ffigurau i bob golwg yn cael eu hategu gan y dystiolaeth gyfyngedig ynghylch gwerthu garejys a ddarparwyd gan y prisiwr, gwelsom garejys yn cael eu marchnata ar hyn o bryd am brisiau sylweddol is. At hynny, mae'r gwerthoedd ar gyfer garejys Ynys Môn yn sylweddol uwch na'r prisiadau ar gyfer unrhyw garejys/storfeydd dan glo mewn unrhyw Awdurdod Lleol arall yr ydym wedi'u hadolygu neu wedi'i brisio ledled y Deyrnas Unedig. • Os yw'r garejys yn cael eu categorio'n Asedau Buddsoddi, yna efallai fod dull sydd wedi'i seilio'n llwyr ar eu Gwerth ar y Farchnad yn briodol (ar sail tystiolaeth am werthiannau a allai adlewyrchu potensial datblygu, h.y. y defnydd uchaf a gorau). Serch hynny, rydym yn cael ar ddeall bod y garejys yn cael eu categorio'n Weithredol, PPE. Ac ystyried y categorio hwn, credwn y dylid prisio'r garejys ar sail eu Gwerth yn ôl eu Defnydd Presennol gan adlewyrchu'r ffaith y byddant yn parhau i gael eu defnyddio fel garejys, ac y dylid seilio'r prisiadau'n bennaf ar yr incwm rhent cymharol gymedrol a dderbynnir (tua £7.41 yr wythnos fesul garej), yn hytrach na seilio'u gwerth ar y posibilrwydd o werthu garejys unigol. 	<p>Rydym yn hapus i dderbyn yr argymhellion, a byddwn yn gweithio gyda'n hadran Eiddo i sicrhau bod yr holl argymhellion yn cael eu gweithredu.</p>

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Prisio asedau garejys/storfeydd dan glo</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r arenillion a fabwysiadwyd gan y prisiwr sef 2% (garejys sydd wedi'u gosod) a 3% (garejys gwag) wedi cael eu pennu'n bennaf i gefnogi ei farn am Werthoedd y garejys ar y Farchnad yn hytrach na'u Gwerth ar sail eu Defnydd Presennol. Yn ôl yr hyn a ddeallwn, nid oes modd cyfiawnhau'r arenillion hyn ar sail y dystiolaeth am werthu buddsoddiadau a osodir mewn modd tebyg. Felly, ar y sail bod y garejys hyn yn cael eu categoreiddio'n Weithredol, PPE, yna credwn y dylid mabwysiadu arenillion uwch. Casglwyd gwybodaeth am brisio garejys Awdurdodau Lleol eraill a manylion nifer o garejys sydd ar werth ar Ynys Môn ar hyn o bryd ac fe roddwyd y wybodaeth hon i'r prisiwr. Mae hyn yn ategu eto ein barn ni fod y garejys wedi'u gorbrisio a bydd yn cynnig rhywfaint o gymorth i'r prisiwr adolygu'r dull a ddefnyddir i brisio'r asedau hyn. • Gwaith prisiwr y Cyngor yw penderfynu ar werth yr asedau hyn, ond byddai gwerth sy'n cyfateb i ystod ar gyfartaledd rhwng £3,000 a £7,000 fesul garej yn fwy cyson â gwerthoedd garejys/ storfeydd dan glo mewn Awdurdodau Lleol eraill, a'r prisiau y gofynnir amdanynt am storfeydd dan glo ar Ynys Môn yr ydym wedi ymchwilio iddynt. Trafodwyd prisiadau'r garejys hefyd eto mewn cynhadledd ffôn ar y cyd â'r Adran Archwilio, cyswllt Cyllid y Cyngor (Claire Klimaszewski) a'r prisiwr (20 Gorffennaf 2016), ac fe gytunwyd y byddai'r prisiwr yn adolygu ei ddulliau prisio. Mae'r prisiwr wedi cadarnhau wedyn fod gwerth y garejys wedi'i ddiwygio i £3,500,800. Mae hyn yn cyfateb i werth cyfartalog o £4,558 y garej (768 o garejys). Credwn fod hyn yn fwy cyson â lefel y gwerthoedd a bennwyd ar brisiadau garejys/storfeydd dan glo mewn Awdurdodau Lleol eraill, ac felly, gallwn gadarnhau, gan fod yr addasiad hwn wedi'i wneud, nad yw'n destun pryder inni rhagor. 	

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Prisio asedau garejys/storfeydd dan glo</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nodwyd hefyd fod y prisiwr yn arfarnu gwerth y garejys ar sail 'clwstwr' a dibynnu ar leoliad y garejys. Mewn nifer fach o achosion, roedd gwerth 'clystyrau' penodol o garejys yn dod o dan drothwy prisiad de-minimus y Cyngor sef £30,000 oherwydd mai nifer fach o glystyrau o garejys sydd mewn lleoliad penodol. Yn wreiddiol, nid adroddwyd am y garejys hyn oherwydd bod cyfanswm eu gwerth o dan y trothwy de-minimus. Ac ystyried natur yr asedau hyn, cytunwyd y dylid adrodd am werth yr holl garejys, hyd yn oed petai clwstwr penodol o asedau'n dod o dan y trothwy. Ar sail prisiad gwreiddiol y prisiwr, cyfanswm gwerth y garejys y pennwyd eu bod yn de-minimus yw oddeutu £110,000. Mae'n amlwg y byddai mabwysiadu'r dull prisio diwygiedig yn golygu y byddai'r ffigur hwn yn sylweddol uwch, felly, cytunodd pob parti y byddai'n briodol adrodd am gyfanswm gwerth y grŵp hwn o asedau, ni waeth a oedd gwerth grŵp penodol o garejys o dan y trothwy de-minimus neu beidio. Credwn fod y dull hwn, a fabwysiadwyd ar gyfer y grŵp penodol hwn o asedau, yn briodol. 	

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
Ymarfer Samplu'r Gwaith Prisio	<p>Yn ystod ymarfer samplu'r gwaith prisio asedau, nodwyd nifer broblemau ansylweddol a byddem yn argymhell y dylid codi'r pwyntiau a ganlyn gyda'r prisiwr er mwyn sicrhau bod y dull prisio'n cael ei fireinio yn y dyfodol:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nodir bod y prisiwr wedi ychwanegu lwfans wrth gefn o 10% at gostau adeiladu Asedau Arbenigol a brisiwyd ar sail Cost Adnewyddu Dibrisiedig (CAD). Er nad yw'r dull a fabwysiadwyd mewn prisiadau CAD yn un rhagnodol, mae'r ychwanegiad wrth gefn o 10% ar ben uchaf yr ystod y byddem yn ei disgwyl. Gan amlaf, defnyddir 5% yn ganran ar gyfer costau adeiladu wrth gefn, ond sylweddolwn hefyd y gellid cyflwyno dadl ddilys na fyddai dim costau wrth gefn yn codi oherwydd fe dybir yn aml na fyddai costau heb eu rhagweld yn codi wrth adeiladu ased adnewyddu damcaniaethol. Mae'r prisiwr wedi mabwysiadu canrannau penodedig i bennu dyraniadau gwerth ar gyfer adeiladau a thir. Er bod hwn yn ddull cydnabyddedig, byddem yn argymhell ym mlynnyddoedd y dyfodol y dylid gwirio'r prisiadau tir sy'n deillio o hyn ar sail cyfradd fesul erw er mwyn cadarnhau bod gwerthoedd y tir yn dod o fewn ystod resymol. 	<p>Rydym yn hapus i dderbyn yr argymhelliad a byddwn yn addasu ein prosesau er mwyn cynnwys yr ymarferiad hwn.</p>
Tybiaethau ac amodau'r prisiwr	<p>Mae'r tybiaethau a'r amodau cyffredinol a fabwysiadwyd wrth brisio'r ased fel hyn fel y'u nodir yn adroddiad y prisiwr ar y cyfan yn briodol at ddiben prisio ased ar gyfer adroddiad ariannol. Serch hynny, dylai tîm Cyllid y Cyngor adolygu'r rhain bob blwyddyn i sicrhau bod y prisiadau'n cael eu paratoi'n unol â'r tybiaethau hynny, a bod yr amodau'n briodol ar gyfer eu gofynion.</p>	<p>Rydyn yn hapus i weithredu'r argymhelliad hwn a byddwn yn sicrhau fod yr adolygiad yn cael ei gofnodi.</p>

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Gwaith cyfrifo unedig wrth brisio</p>	<p>Ar hyn o bryd, mae cyfrifiadau prisio'n cael eu gwneud ar nifer o bapurau gweithio, ac ni ddefnyddir dim hanes o ailbrisiadau blaenorol. Felly, rhaid gwirio pob symudiad mewn gwerth yn erbyn balans yr ased penodol ar gofrestr asedau sefydlog CIPFA, i gadarnhau a oes gan yr ased falans ailbrisio wrth gefn wedi'i ddwyn ymlaen, ynteu a yw colledion blaenorol wedi'u priodoli i Incwm a Gwariant.</p> <p>Rydym yn argymhell y dylid dadansoddi pob ailbrisio ar asedau sefydlog ar un daenlen a bod y daenlen honno'n olrhain pob symudiad yn y blynyddoedd blaenorol. Enghraifft o golofnau:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enw'r ased / cyfeirnod / math • Symudiadau cronnus hyd at 2015/16 (gan roi gronfa ailbrisio wrth gefn neu falans a briodolir i incwm a gwariant wedi'i ddwyn ymlaen, gyda swm y gronfa ailbrisio'n cael ei gysoni â swm y gronfa ailbrisio wrth gefn a ddygir ymlaen) • Gwerth cyn ailbrisio, swm wedi'i ailbrisio, symudiad, symudiad wedi'i gofnodi yn y gronfa ailbrisio (a dibynnu ar falans cronnus), symudiad wedi'i gofnodi yn y DIGC a dibynnu ar y balans cronnus) • Y gronfa ailbrisio wrth gau (sef y gronfa ailbrisio wedi'i ddwyn ymlaen - y symudiad a nodwyd uchod), Incwm a Gwariant wrth Gau (wedi'i ddwyn ymlaen + symudiad). Byddai'r ddwy golofn olaf yn dod yn 'Symudiadau Cronnus hyd at 2016/16' i'w defnyddio yng nghifirifiadau'r flwyddyn nesaf, gan dafoli balans y gronfa ailbrisio wrth gau â'r gronfa wrth gefn wirioneddol fel y'i nodir ar yr MIRS 	<p>Rydym yn hapus i wneud yr argymhelliad hwn a byddwn yn gwneud trefniadau i sicrhau bod asedau sefydlog yn cael eu dadansoddi ar daenlen sengl a fydd yn nodi'r holl symudiadau.</p>
<p>Y stoc dai ar y gofrestr asedau sefydlog</p>	<p>Ar hyn o bryd, mae anheddau a garejys yn cael eu cofnodi'n un cofnod sengl ar gofrestr asedau sefydlog CIPFA.</p> <p>Mae hyn yn arwain at ddyrannu unrhyw symudiadau ailbrisio i garejys neu aneddiadau unigol yn erbyn balans ailbrisio 'cronfa' wrth gefn / Incwm a Gwariant blaenorol.</p> <p>Gan fod y categorïau o asedau'n ffurfio rhan sylweddol o fantolen y Cyngor rydym yn argymhell y dyled eitemeiddio pob ased o'r fath ar y gofrestr asedau sefydlog er mwyn gallu cofnodi ailbrisiadau penodol.</p>	<p>Rydym yn fodlon â'r argymhelliad hwn a byddwn sicrhau fod yr asedau wedi eu heitemeiddio ar y gofrestr asedau sefydlog.</p>

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
Cysoni'r stoc dai	<p>Wrth inni adolygu'r datganiadau'r Cyfrif Refeniw Tai, nodwyd nad yw'r niferoedd a ddatganwyd fel stoc ym mherchnogaeth y Cyngor (3,788) yn gyson â'r nifer a nodwyd wrth inni brofi'r asedau sefydlog (3,795). Er ein bod yn casglu nad yw'r gwahaniaeth a nodwyd yn natgeliad y Cyfrif Refeniw Tai'n sylweddol, rydym yn argymhell y dylai'r cyfrifydd asedau Cyfalaf gysylltu â chyfrifydd y Cyfrif Refeniw Tai'n rheolaidd er mwyn sicrhau bod cofnodion y Cyngor ar gyfer asedau dan reolaeth yn gywir, a bod unrhyw ailgategoreiddio, dileu neu waredu'n cael ei gyfleu'n effeithiol</p>	<p>Rydym yn hapus i dderbyn yr argymhelliad hwn a byddwn yn gwneud trefniadau fel bod cyfarfodydd rheolaidd yn cael ei sefydlu rhwng y Cyfrifwyr.</p>
Adnabod a gwirio asedau Seilwaith	<p>Nododd ein gwaith o brofi fod tri o asedau seilwaith gwerth cyfanswm o £5,336k na ellid eu nodi na'u dilysu oherwydd diffyg gwaith papur ategol. Yr asedau hyn yw:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seilwaith 2 INFRA00085 -£4,098k; • Cynnal a Chadw Priffyrdd wedi'i gyfalafu INFRA00084 -£200k; and • Cynllun Grantiau Ffyrdd Lleol INFRA00194 - £1,038k. <p>Argymhellir bod y Cyngor yn nodi ac yn cadw cofnodion digonol ar gyfer yr asedau mae yn ei berchen ar / rheoli, yn enwedig o ystyried mai yn 2016-17 bydd gofyniad i gynnal asedau o'r fath ar werth teg.</p>	<p>Rydym yn hapus i dderbyn yr argymhelliad a bydd gwelliannau i bapurau gwaith yn cael eu gwneud mewn pryd ar gyfer Datganiad o Gyfrifon 2016/17.</p>

Teitl / Maes	Canfyddiad ac Argymhelliad	Ymateb y rheolwyr
<p>Cysoniad o falansau'r gronfa ailbriso wrth gefn</p>	<p>Oherwydd gwallau hanesyddol yn ymwneud â'r modiwl FAR, mewn perthynas â datgydnabod ychwanegiadau Tir ac Adeiladau ac Anheddau Cyngor lle byddai'r rhain yn cael eu nodi yn y FAR fel "Impairment", a fyddai'n rhyddhau unrhyw falans Ailbriso wrth Gefn (RR) yn erbyn yr ased. Y driniaeth gywir fyddai cymryd yr ychwanegiadau yn uniongyrchol i CIES, heb effeithio ar y cronfeydd wrth gefn.</p> <p>Y rheswm y byddai'r ychwanegiadau hyn yn cael eu dileu fyddai oherwydd nad ydynt yn cael eu gweld fel eu bod yn ychwanegu gwerth at eitemau cyfalaf presennol.</p> <p>Dros amser, roedd hyn wedi arwain at anghysondeb rhwng cofnodion RR ar Cyfriflyfr Cyffredinol (GL) a'r FAR, gyda chydbwysedd RR ar y FAR yn is na'r cydbwysedd GL.</p> <p>Gan fod y cyfrifiadau ailbriso yn seiliedig ar symiau FAR CIPFA (a allai gynnwys balansau anghywir b/fwd RR), efallai fod y postiadau o fewn y flwyddyn sy'n ymwneud ag ailbrisiadau am i fyny neu i lawr wedi'u cyfrifo yn anghywir.</p> <p>Argymhellir bod y Cyngor yn sicrhau fod y GL a'r FAR yn cael eu cysoni.</p>	<p>Rydym yn hapus i dderbyn yr argymhelliad a byddwn yn sicrhau bod yr holl argymhellion yn cael eu gwneud mewn modd amserol.</p>

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru